

Nakon detaljno iznesenih i sustavno sređenih rezultata ovog predtesta, autor zaključuje da u osnovi postoje izvjesne izravne sličnosti koje karakteriziraju sva tri analizirana područja; pored njih su tu i implicitne sličnosti napjeva različitih folklornih regija s istosmjernim razvojnim značenjem i tendencijama. Kao treća i najvažnija ističe se potreba daljnjeg istraživanja koje će potvrditi ili opovrgnuti dosad iznesena mišljenja, a bazirat će se na još većem opsegu baze podataka (u okviru glazbene tradicije Srbije kao organske cjeline).

Publikacija je ukazala na nužnost kompjutorskog pristupa, sistematizacije i obrade postojećeg etnomuzikološkog materijala. No, konkretne primjedbe i zamjerke ovom predistraživanju, a isto tako i prijedloge za daljnji rad, moguće je dati tek nakon aktivnog uključivanja i praćenja rada ove trojice pionira. Publikaciju bi, dakle, valjalo shvatiti kao poziv etnomuzikolozima iz ostalih republika Jugoslavije na zajedničko istraživanje, doprinos razvoju i sve većoj primjeni kompjutora u etnomuzikologiji.

RUŽA BONIFAČIĆ

Ivanka Bakrač, Narodna nošnja Kupinca, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1986, 69 str, 10 tabli fotografija, 4 table crteža; **Nerina Eckhel**, Narodna nošnja ogulinskog kraja, Ogulin, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1986, 135 str, 12 tabli fotografija, 6 tabli crteža; **Nada Gjetvaj**, Narodna nošnja Hrvatske posavine, Gušće, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1986, 71 str, 10 tabli fotografija, 4 table crteža; **Ivica Šestan**, Narodna nošnja Baranje, Topolje, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1986, 70 str, 10 tabli fotografija, 4 table crteža.

Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske nastavlja s izdavanjem novih svezaka svoga *Priručnika za rekonstrukciju nošnje*. Od 1984. ovaj je izdavač svojom bibliotekom *Narodne nošnje Hrvatske* počeo ostvarivati opsežan projekt objavljivanja temeljitih opisa nošnji s pojedinačnih lokaliteta u Hrvatskoj, sa svrhom

da u prvom redu posluže potrebama kulturno-umjetničkih društava koja njeguju i prezentiraju folklorno nasljeđe. Svako pojedinačno izdanje serije oblikovano je prema zadanom obrascu. U *Uvodnim napomenama* prikazano je tekstilno ruktovorstvo i izložen opći osvrt na dotičnu nošnju. Slijedi opis muške i ženske odjeće u poglavljima: *Način i redoslijed oblačenja* (uz žensku je nošnju dodan i *Način češljanja i oglavlje*), te zatim onaj posve praktičan dio s uputama za rekonstrukciju. Tu je ponajprije izvršena dekompozicija originala, a potom napravljen prijedlog za izradu nošnje. Praktični je dio dopunjen i preporukama o načinu održavanja i spremanja odjeće. Iza tekstovnog dijela slijedi ilustrirani dodatak s crno-bijelim i kolor fotografijama, te crtežima krojeva.

Rađena na taj način ova je edicija - uz svoju primarnu svrhu praktičnoga priručnika - doprinos i etnološkoj znanosti. Donosi, naime, nove spoznaje o širokoj paleti odijevanja seoskoga stanovništva Hrvatske u prošlosti, produbljuje znanje o seoskoj proizvodnji tekstila s pripadajućom ergologijom, te upozorava na umijeće ne samo oblikovanja odjevnih predmeta već i svojevrsnih umjetničkih domašaja u zamisli i provedbi ukrasnih dijelova. Preciznim krojevima i ostalim ilustracijama tvori, nadalje, podlogu za analitičko proučavanje cijelog tog segmenta tradicijske kulture.

Nepromjenjiva shema tih izdanja, striktno poštovana od autora, razlogom je što četiri sveska novog kola prikazujemo zajedno. (Isto je učinjeno s prvim kolom, koje je imalo četiri sveska izašla 1984. i 1985, a prikazano je u *Narodnoj umjetnosti* 23, Zagreb 1986, str. 196-197). Novim su knjižicama predstavljene nošnje iz tri lokaliteta koja pripadaju tzv. panonskom tipu nošnje (Kupinec iz Donjeg pokuplja, Gušće iz Hrvatske posavine, te Topolje iz Baranje), dok je jedan (Ogulin) iz graničnog područja, gdje se miješaju elementi panonskog, istočno-alpskog, dinarskog i jadranskog tipa. Pritom je zanimljivo koliko građa, objelodanjena u ovim knjižicama, upozorava na specifičnosti lokalnih suvrstica i onda kada se radi o nošnjama koje pripadaju zajedničkom osnovnom tipu. U nošnji se naime očituje i mnogo toga što je sačinjavalo nekadašnji način

života (pa je veća zastupljenost vunelih dijelova, primjerice, u topoljskoj nošnji nesumnjivo u vezi s intenzivnijim bavljenjem ovčarstvom njezinih nosilaca). Upozorava također na "govor" nošnje razumljiv ponekad samo lokalnoj sredini, kada se primjenom određene boje ukrasnih dijelova i njegovih motiva ili pak načina pokrivanja glave saopćava dob, status ili društveni položaj osobe koja tu odjeću nosi. Autori Ivanka Bakrač, Nada Gjetvaj i Ivica Šestan prikazali su odjeću sela čiji su je stanovnici još nedavno i nosili, pa su se njezini najljepši primjerci sačuvali i u muzejima. Nerina Eckhel, naprotiv, za prikaz ogulinske nošnje nije imala na raspolaganju muzejske primjerke, pa je nastajanju njezina teksta prethodilo i (suvremeno) terensko istraživanje.

U odnosu na prvo kolo *Priručnika* u ovom su primjetna znatna poboljšanja. Cijeli tekstovni dio dopunjen je i prijevodima na engleski, francuski i njemački, povećan je broj i crno-bijelih i kolor fotografija, dok su table s krojevima dopunjene i crtežima načina i redoslijeda oblačenja autora Borisa Demura. Urednik je edicije Vladimir Salopek.

ALEKSANDRA MURAJ

Katica Benc-Bošković, Narodna nošnja Podravine, Koprivnički Ivanec, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1986, 75 str, 10 tabli fotografija, 4 table crteža; Narodna nošnja Konavala, Čilipi, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1986, 155 str; Narodna nošnja Dubrovačkog primorja, Doli, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1987, 119 str, 10 tabli fotografija, 4 table crteža.

U seriji izdanja *Priručnika za rekonstrukciju nošnje* tri nova sveska djelo su autorice dr. Katicice Benc-Bošković. Dvama je od njih iz kompleksa nošnje jadranskog priobalja predstavljena odjeća šire okolice Dubrovnika. Među brojnim tipovima nošnji iz raznolike i bogate baštine Hrvatske, nošnje njezina najjugozapadnijega dijela - Konavala,

zauzimaju istaknuto mjesto. Ono im djelomice pripada zbog izrazitog estetskog domašaja cjelokupnog lika ovih nošnji iz kojih zrači profinjena elegancija, a djelomice i zbog njihove još (relativne) održanosti u životu. Ovo potonje zahvaljujući sretnom spoju tradicionalnog kulturnog dobra i suvremene privrede; poznato je, naime, da je konavoska nošnja jedan od stalnih simbola turističke ponude dubrovačke regije, a k tomu je i nedjeljivo vezana uz atraktivne folklorne plesove toga područja koje rado izvode i plesni ansambli iz drugih krajeva. Za reprezentaciju konavoskog odjevnog kompleksa nesumnjivo je primjeren izbor nošnja iz Čilipa.

Građu o čilipskoj (jednako kao i doljanskoj i ivanečkoj) nošnji Katica Benc-Bošković oblikovala je prema shemi zadanoj za ovaj priručnik. Potaknuta razlozima scenskog predstavljanja autorica je uz mušku nošnju obradila i djevojačku ljetnu odjeću, te žensku zimsku. Time se u rekonstrukciji izbjegava uniformnost i postiže određena raznolikost, efektna i za scenski nastup. Autoričino dobro poznavanje cjelokupnog odjevnog kompleksa Konavala u prošlosti i sadašnjosti, kao i općeg suvremenog stanja na tom terenu, došlo je naročito do izražaja u uputama za rekonstrukciju te u prijedlozima za izradu, gdje se među ostalim upozorava i na posve određene izvore za nabavu pojedinih materijala ili upućuje na obrtnički rad.

Kao reprezentant odjeće što ju je nosilo stanovništvo onog dijela Dubrovačkog primorja, koje je smješteno sjeverozapadno od grada, odabran je lokalitet Doli pokraj Stona - teritorij što je nekada pripadao Dubrovačkoj Republici. Za razliku od konavoske, ova se odjeća sve do vremena između dva svjetska rata izrađivala uglavnom od domaćih tkanina: sukna (*raša*) i domaćeg platna. Za rekonstrukciju autorica je predložila svečani modalitet muške nošnje, koji pripada levantinško-orijentalnom tipu odjeće, a u ženskoj odjeći dvije varijante: svakodnevnu i svečanu. Iako je za oba ženska modaliteta osnovni kroj identičan, razlikuju se po materijalu, koji je za svakodnevnu odjeću bio domaćeg porijekla, a za svečanu industrijski proizveden. Razumije se, u prijedlogu za izradu autorica je uputila na način kako se to može danas riješiti.